

Berggrens nya skrift handlar inledningsvis om förhållandena under Vasakungarna och dåtida relationer mellan monarker, adel och övriga ständer. Längre fram följer han bernadotternas väg till och verksamhet på tronen och de senaste 150 årens demokratiseringsprocess. Ungefär halva boken ägnas åt tiden efter Gustaf Vs tillträde som kung 1907. Efterhand blir redovisningen allt mer detaljerad och kontroversiell – för att inte säga polemisk.

Berggren har god hand med sin penna men skriver mer journalistiskt än vetenskapligt. Detta behöver ju inte vara en nackdel men leder ibland till att han faller för frestelsen att tillgripa klatschiga formuleringar som kanske inte alltid har full täckning. En uppenbar nackdel med boken är vidare att den saknar en notapparat. I stället har författaren valt att efter varje kapitel summariskt redovisa de skrifter han använt sig av – men utan några sidhänvisningar. Därutöver har i några fall i den löpande texten angivits varifrån uppgifterna hämtats. I viss mån uppvägs bristerna dessutom av en relativt fyllig litteraturförteckning. Men oftast lämnas man som läsare i sticket när det gäller att bedöma redovisningens grad av trovärdighet.

Ibland blir det dessutom uppenbart att den enklaste faktakontrollen har brustit. Detta är förstås extra anmärkningsvärt när det gäller uppgifter vilka berör dramatiska skeenden i vår historia; i synnerhet om kungamakten då har spelat en central roll. Exempelvis anges Napoleon ha låtit ockupera svenska Pommern såväl 1807 (s. 40) som 1812 (s. 53). Likaså påstås felaktigt att båda sidor i unionskonflikten med Norge 1905 mobiliserade sina arméer. Det rätta förhållandet är att norrmännen mobiliserade en viss del av sin här medan svenskarna inte gjorde något alls utöver att det årets färdigutbildade rekryter hölls kvar i kasernerna och inte fick återvända till det civila livet.

Boken blir efterhand allt mer polemisk och är på slutet närmast att betrakta som en stridsskrift riktad mot monarkin och därmed ett inlägg i den emellanåt uppblussande republikdebatten. Just därför är de ovan påtalade bristerna ifråga om källredovisning och -hantering särskilt beklagliga eftersom de lätt leder till att de frågor, som författaren sannolikt främst hade velat ta upp till diskussion, riskerar att hamna i skymundan.

Uppsala universitet

BO G. HALL

Gösta Arvastson, *Drömmar om lufthavet: Berättelsen om en kvinnlig flygare på trettioalet* (Höör: Symposion 2013). 320 s.

I *Drömmar om lufthavet* berättar etnologiprofessorn Gösta Arvastson ett kvinnligt livsöde och hennes dröm om ett liv i luften i en extremt manligt präglad miljö. Hedvig Nordvalls ambition och kamp för att få flygcertifikat,

vilket hon fick 1935, till att hon förlorade detta två år senare på grund av synfel, är här den yttersta ramen för studien. I april 1940 genomförde hon sin sista flygning och några år senare slutar hennes dagbok och därmed också Arvastsons egen berättelse. Hedvig hann under tiden också vara administratör, flyglärare och mekaniker vid flygskolan i Gåseberga. Hennes dagbok handlar också om att arbeta som sällskapsdam, inom färgfotobranschen, inom Bulltoftas flygadministration och som förman vid aeroplanfabriken i Trollhättan. Henne arbetsliv blev mångfacetterat, men drömmen om flyget var det centrala i hennes dagböcker och uppenbarligen i hennes egen livsresa.

Arvastsons huvudsakliga källa är Hedvig Nordvalls egen dagbok. Den omvärldsrapportering som gavs i dåtida tidningar kompletterar bilden, liksom Arvastsons egna erfarenheter som flygare och som åskådare vid Hammars backar utanför Ystad, där en stor del av hans berättelse om Hedvig utspelar sig. Hennes anteckningar om vardagslivet – och då med fokus på vad som hände, står i centrum, även om dåtida aktörer som Hitler och Göring sporadiskt dyker upp i dagboken. Ett annat viktigt tema i dagboken och framställningen är relationen till flyggreven Douglas Hamilton, flygklubbens skapare, som var en central gestalt i Hedvigs drömmar om ett liv i luften. Hamilton var ifrågasatt av många och också indragen i juridiska processer. Hamilton kom under 1940-talet bli flygare inom det nazityska flygvapnet. Hedvig var dock obrottsligt lojal mot honom ändå fram till hans död 1943, vilket enligt Arvastson främst förklaras av hennes flygintresse i sig. Vänskapen med Hamiltons flickvän Inga Lindgren är också viktigt här.

Styrkan med Arvastsons framställning är närheten till Hedvigs dagbok, samtidigt som det också är bokens svaghet. Det hon berättar i dagboken är själva utgångspunkten för honom. Arvastson citerar flitigt ur Hedvigs dagböcker. En förklaring till detta ger Arvastson själv, då han menar att hennes berättelse är en annan än den forskarsamhället vanligtvis hitintills gett om denna tid. Arvastsons hävdar till exempel utifrån dagbokstexten att "Den tar upp frågan om subjektets roll i den kulturella omvandlingen av Sverige under trettioalet och utmanar den bild som blivit så vanlig bland forskarna, grundat på system, kollektiv och massrörelse. Hedvig hade en helt annan berättelse." (s. 20) Beskrivningen blir ibland samtidigt därför närgången (vad är för litet att utelämnas i Arvastsons framställning?), med allt vad det innebär både positivt och negativt. Till exempel blir greve Hamiltons unga flickvän Ingas hunds hälsotillstånd viktigt: "Veterinären tillkallades och förklarade att hunden måste avlivas. Hans dom var svår att acceptera: Inga gråter! Kan-ske hon tyckte om hunden också!" (s. 77). Hedvigs vända över flytten från det gotländska barndomshemmet är ett annat sådant inslag.

Först under bokens senare tredjedel lyfts blicken mot de mer kontextuella sammanhangen. Här står modernitet mot konservatism i centrum. Arvast-

son anger här fem kulturella teman; äventyret, ensamheten, herraväldet, nationalismen samt den kvinnliga hjälten. Jag har förvisso inget att invända här, men med andra glasögon skulle beskrivningen kunna bli annorlunda. I texten finns ett underliggande genusperspektiv som aldrig blir riktigt explicit. Att flygtekniken var en utpräglad manlig domän, liksom andra tekniska moderniteter, lyfts fram i sig, men problematiseras egentligen inte. Hedvig var ett udda inslag i denna manliga värld. I dåtidens media var hon en "käck flicka"- Hur förhåller sig temat om den kvinnliga hjälten till det övergripande modernitetsperspektivet?

Inledningsvis hävdar han till exempel att det ansågs att "Kvinnor skulle inte hålla på med flygning eftersom det stred mot naturens ordning, själva tanken var motbudande. De var lycksookerskor, som inte visste vad de höll på med. Av den anledningen stötte de ofta på motstånd. Könen var en utmaning som måste övervinnas." (s. 12). Kvinnliga flygare utmanade, i ett modernistiskt perspektiv, dessutom det framväxande husmodersidealet. Det ska sägas att det ges många exempel på detta. Men vilken betydelse detta hade är författaren mer oklar kring. Med genusglasögon hade tolkningen av hennes dagbok kanske fått en annorlunda dimension. Vad betydde det att hon genom sin praktik – både faktisk och önskad – de facto bröt mot folkhemmets framväxande genusideal?

Berättelsen om Hedvig illustrerar tydligt motsättningen mellan modernitet och konservatism i det svenska 1930-tal där folkhemmet började realiseras. Det är bokens styrka. Tidens föränderliga genusideal kan likaledes spåras, men problematiseras och tydliggörs inte helt av Arvastson. Det är enligt min mening bokens svaghet. Här skulle jag gärna sett mer, även om det inte förändrar mitt huvudsakliga positiva intryck.

Linköpings universitet

LARS KVARNSTRÖM

Thomas Palme (utg.), *Älskade struntflicka: Brev mellan Barbro von Vegesack och Sven Ulric Palme 1937–1940* (Stockholm: Carlssons förlag 2013). 355 s.

Sven Ulric Palme var professor i historia vid Stockholms universitet åren 1963–1977. Hans väg till de höga akademiska positionerna hade varit lång sedan disputationen i Uppsala 1943. Tidigt gjorde han sig känd som utmanare och ifrågasättare, han blev "buspojken" bland svenska historiker, skriver Alf Johansson. Fyra gånger sökte han professur vid svenska lärosäten innan han kunde efterträda Torgny Höjer på den Warburgska professuren vid Stockholms universitet.